

Wolne miasto Kraków

Wybrane fragmenty z przewodnika "Pamiętka z Krakowa. Opis tego miasta i jego okolic przez Józefa Mączyńskiego z rycinami i planami".

Nakładem i drukiem Józefa Czecha - Kraków 1845 rok - Za pozwoleniem cenzury rządowej".

Ludność

	Ludność Wolnego Miasta Krakowa i jego okręgu w roku 1842/3.								
	w Mieście			w Okręgu			w Mieście i Okręgu		
	plci męskiej	plci żeńskej	razem	plci męskiej	plci żeńskej	razem	plci męskiej	plci żeńskej	razem
Ludność	19965	21867	41832	49751	49619	99370	69716	71486	141202
Mających lat 60 jest	785	988	1773	1708	1514	3222	2493	2502	4995
Żyje w stanie małżeńskim	6157	6157	12314	16649	16649	33298	22806	22806	45612
Urodziło się	947	819	1766	2194	2194	4388	3141	3013	6154
z prawego łóża	749	655	1404	2072	2099	3171	2821	2754	5575
z nieprawego łóża	198	164	362	122	95	217	320	259	579
Umarło	815	761	1576	1580	1518	3098	2395	2279	4674

Z tej tablicy okazują się:

- 1) że ludność ogólna podzielona przez mile kwadratowe daje na jedno miłe kwadratową 6749, a zatem podług najnowszych wyrachowań ludności europejskiej wypada, że okręg W. M. Krakowa jest krajem najwięcej zaludnionym w Europie; gdyż najludniejsze Niderlandy liczą na miłe kwadratową 6158, Królestwo pruskie 2863, Rossya europejska 604, Królestwo Szwedzkie 293, a cała Europa 1427,
- 2) że stosunek ludności miejskiej do okręgowej jest jak 5:13.
- 3) że na 100 mieszkańców wypada urodzonych 4 i jedna trzecia, zmarłych 3 i jedna trzecia; żyjących w stanie małżeńskim w mieście 15 par w okręgu 17.

4) że w mieście stosunek mężczyzn żonatyh do niezonatyh jest jak 4:13, kobiet zamężnych do niezamężnych jak 6:23; w okręgu zaś mężczyzn żonatyh do niezonatyh; równie i kobiet jak 3:1 nakoniec że na 1000 mieszkańców urodziło się dzieci nieprawych w mieście 9, w okręgu 2.

	Podział ludności na wyznania		
	w Mieście	w Okręgu	Razem
Katolików	29551	95793	125344
Greków uniaków	131	1	132
Protestantów	356	31	387
Żydów niecywilizowanych	11543	3536	15079
Żydów cywilizowanych	251	9	260

	Wzrost Ludności w Mieście Krakowie i jego Okręgu pod rządem teraźniejszym to jest od roku 1815 do roku 1842.								
	Miasto			Okręg			Razem		
	Chrześ	Żydo	Razem	Chrześ	Żydo	Razem	Chrześ	Żydo	Razem
Było w roku 1815	18525	4884	23409	69434	2190	71624	87959	7074	95033
Było w roku 1842	30038	11794	41832	95825	3545	99370	125863	15339	141202
Przybyło przez lat 27	11513	6910	18423	26391	1355	1355	37904	8265	46169

	Szkoły				
	Nauczycieli	Adiunktów	Uczniów	Uczennic	Razem
Uniwersytet	26	9	146	-	146
Liceum	11	2	224	-	224
Szkoła handlowa	32	2	446	-	446
Szkoła Wydziałowa	4	1	200	-	200
Szkoła Wydziałowa w Chrzanowie	3	-	41	-	41
11 Szkół początkowych w	11	1	506	119	625

mieście					
40 Szkół początkowych w Okręgu	40	-	1607	1210	2817
15 pensyj płci żeńskiej	79	-	-	170	170
Szkoła śpiewu	1	-	12	8	20
Szkoła muzyki	2	-	-	-	12

	Wykaz duchowieństwa katolickiego		
	w Mieście	w Okręgu	Razem
Księży świeckich	71	39	110
Kleryków	35	-	35
Zakonników w 28 klasztorach	128	44	172
Zakonnice w 10 klasztorach	208	-	208

	Wykaz zabudowań w Mieście i Okręgu		
	w Mieście	w Okręgu	Razem
Kościółów	39	42	81
Kaplic	28	5	33
Buźnic	6	3	9
Zbór	1	-	1
Domów	2453	29710	32163

	Wykaz rzemiosł					
	Majstrów	Czeladzi	Chłopców	Suchedniarzy	Wyrobników	Razem
Główni						
Szewców	450	199	262	199	236	1347
Krawców	357	292	229	155	-	1035
Piekarzy	182	44	59	-	-	285

Rzeźników	335	68	25	-	155	381
Z kruszczu wyrabiający						
Kowali	206	41	50	27	-	324
Łlusarzy Nożowników i Ruśnikarzy	49	26	41	5	-	121
Kotlarzy i Mosiężników	14	17	16	-	-	47
Blacharzy	11	10	19	-	-	40
Złotników i Jubilerów	42	25	40	-	-	107
Zegarmistrzów	13	14	17	-	-	44
Piecętarzy	3	-	-	-	-	3
Z drzewa wyrabiający						
Cieśli	97	141	94	6	312	650
Stolarzy	77	145	89	52	-	361
Bednarzy	54	12	11	29	-	106
Tokarzy	35	28	26	3	-	92
Stelmachów i Kołodziei	55	5	22	10	-	90
Koszykarzy		-	-	-	-	83
Instrumentarzy	7	12	5	-	-	24
Kształccy kamienie i ziem.						
Muraży	29	174	249	575	-	827
Gancarzy i Kaflarzy	313	78	27	-	-	418
Kamieniarzy	3	23	4	45	-	75
Wyrabiający z skóry						
Garbarzy	41	14	14	-	12	81
Rymarzy i Siodlarzy	40	25	22	13	-	98
Kuśnierzy	53	25	28	-	-	106
	7	19	18	-	-	44

Rękawiczników						
Rozmaici						
Muzykusów szynkowych	-	-	-	-	-	136
Malarzy pokojowych i pozłotników	-	-	-	-	-	57
Kapeluszników	26	19	18	2	-	65
Powrołników	21	14	25	2	-	62
Mydlarzy	11	6	11	-	-	28
Pasztetników i Cukierników	13	18	21	-	-	52
Pasamoników	-	-	-	-	-	57
Farbiarzy	10	1	1	-	-	12
Introligatorów	12	9	5	4	-	30
Postrzegaczy i Sukienników	71	13	6	33	-	93
Szczotkarzy	-	-	-	-	-	11
Szklarzy	17	8	15		-	41
Szyprów i Flisaków	-	-	-	-	-	2472
Wyrobników płci obojej	-	-	-	-	-	5888

	Wykaz zakładów handlowych i przemysłowych
Sklepów korzennych	135
Sklepów Bławatnych	101
Sklepów żelaznych	25
Sklepów galanteryjnych	27
Sklepów wina	48
Księgarń	7
Czytelni	5
Drukarni	4

Litografij	2
Kramów	650
Magazynów stroju	24
Oberży	13
Domów zajezdnych	167
Traktyerni i garkuchni	31
Szynków trunków ordynaryjnych	613
Szynków piwa krajowego	82
Szynków piwa zagranicznego	30
Szynków miodu	27
Kawiarni	53
Statków splawnych	465

Charakter mieszkańców

Charakter moralny i uczucie mieszkańców samego Krakowa podobnie jak w wielu miastach, a szczególnie w miastach nadgranicznych, nie da się ogólnie przedstawić, bo jakież można widzieć obraz w roztrzaskanem na drobne zwierciadle. Większa jednak część mieszkańców ma ten charakter, te same uczucia jakie przyznają włościanom krakowskim, obraz więc ich następnym, będzie obrazem nie ogółu ale większości mieszkańców Krakowa.

Krakowiak jest krępy, barczysty, silny, rysy twarzy w obojej płci są piękne, postać łagodna, mowa przeciągła i donośna, włos ciemny popolicie bardzo rzadko kędzierzawy; jest on wesoły, dowcipny, czuły, gościenny, jest ciekawy, przebiegły, cokolwiek leniwy.

Raz tylko można go oszukać bo potem to już jego rzecz, wywieść w pole. Skłonny jest do uniesień, przekonanie rozumu słabiej działa na jego wolę jak zapal, który prędko ostyga, poezya, muzyka, zachwyca jego zapalne serce i duszę, do hulanki, dziewczyny i bitki on jest pierwszy, lecz jest pobożny a jeżeli więcej śpiewa krakowiaki niż nabożne pieśni to wpływa z tej przyczyny, że w nim tleje iskra poezyi o której on sam nie wie, lecz ją czuje i wynurza w swoich krakowiakach, smętnych, wesołych lub nawet satyrycznych a w których się odbija mocno jego charakter.

Ni ciężka praca, ni nędza, ni ucisk nie potrafią w nim uśmierzyć żywości, wesołości i zuchwałej odwagi.

Krakowiaki są podobni w tem do owych tatarskich i arabskich koni, w których nędza trud nie sa zdolne ugasić naturalnego ognia. Wreście są to ludzie szczerzy, przyjacielscy, gościenni, a choć nie umieją o tych cnotach rozprawiać, umieją je pełnić.